

Sławomir Wieczorek

Instytut Muzykologii, Uniwersytet Wrocławski

Wprowadzenie

O licznych dyskusjach i kontrowersjach wywołanych w Niemczech wydaną w 2012 książką *Rewolucja cyfrowa w muzyce* Harry'ego Lehmana świadczy szczegółowy wykaz publikacji polemicznych opublikowany na stronie internetowej autora¹. Idee Lehmana, dzięki pracy Moniki Pasiecznik wprowadzone do polskiej dyskusji o muzyce współczesnej, trafiły do środowiska muzycznego o obliczu estetycznym i instytucjonalnym zupełnie odmiennym od oryginalnego. Trudno odnieść do sceny muzyki współczesnej w Polsce diagnozy Lehmana o kryzysie ideałów postępu materiałowego czy silnie zinstytucjonalizowanym systemie Nowej Muzyki. *Rewolucja cyfrowa w muzyce* czytana w Polsce uwypukla związek rozważań Lehmana z niemiecką tradycją muzyczną, tym samym często wskazując na arbitralność stawianych przez niego sądów. Niemniej jednak jego praca wywołała spory oddźwięk. Co prawda, nie zaświadcza ją o nim polemiki prasowe², lecz – wymagający osobnej dokumentacji i analizy – odbiór w środowisku kompozytorów czy krytyków muzycznych. Propagowane przez Lehmana pojęcie muzyki relacyjnej okazało się być atrakcyjną propozycją, pomagającą w wyzwoleniu z estetycznego klinczu pomiędzy zmurzsałym paradygmatem muzyki absolutnej, jak i interpretowanym ilustracyjnie paradygmatem muzyki programowej. Kusząca okazała się zapewne dokonana przez badacza sugestywna prognoza muzycznej przyszłości.

Próba podjęcia krytycznej dyskusji wokół inspirującej książki Harry'ego Lehmana stanowiła genezę sympozjum *Digital Identities in Music*. Wydarzenie odbyło się 24 maja 2017 we Wrocławiu. Organizatorami był Instytut Muzykologii Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Festiwal Muzyki Elektroakustycznej *Musica Electronica Nova*³. Na omawiany numer czasopisma „Audiosfera”

¹ <http://www.harrylehmann.net/texte>

² Wyjątek stanowi recenzja przygotowana przez Krzysztofa Kwiatkowskiego: *Rzut oka w muzyczną przyszłość*, „Odra” 2016, nr 9, s. 87–91. Por także omówienie Łukasza Grabusia: *Muzyczny update*, „Didaskalia” 2016, nr 135, s. 149–151.

³ Edycja festiwalu w 2017 odbywała się pod hasłem „Tożsamość”. Program sympozjum zawierał również panel dyskusyjny z udziałem kompozytorów i krytyków.

składają się teksty wygłoszone podczas tego sympozjum – zarówno samego Lehmana, jak i odwołujących się do jego pracy polskich autorów reprezentujących różne dyscypliny naukowe (muzykologię, socjologię, *sound studies*).

Artykuł Harry'ego Lehmana *Od wyczerpanego do samoświadomego pojęcia muzyki* ugruntowany jest w rozważaniach przedstawionych we wcześniejszej książce autora. Lehmann jeszcze raz powtarza tezę o przełomowym znaczeniu rewolucji cyfrowej dla powstania alternatywnych wobec instytucjonalizowanego i znormatywizowanego świata Nowej Muzyki sposobów tworzenia, prezentacji i recepcji muzyki. W napisanym dla „Audiosfery” tekście wskazuje, że zjawisko to było jednym z kluczowych czynników wpływających na wyczerpanie się tradycyjnego pojęcia Nowej Muzyki związanego z ideałem postępu materiałowego. Lehmann podaje choćby przykład YouTube – platformy, dzięki której popularność i siłę oddziaływania uzyskała wyraźnie subwersywna wobec ideałów Nowej Muzyki muzyka konceptualna. Toczące się aktualnie w Niemczech debaty nad samym pojęciem Nowej Muzyki są dla niego dowodem na kryzys jej tożsamości i konieczności przepracowania samego pojęcia. W artykule Lehmann nie tylko szkicuje genezę omawianego kryzysu, ale jako próbę wyjścia z impasu postuluje przejście do „samoświadomego” pojęcia Nowej Muzyki, w którym refleksji poddana jest jej własna historia – zarówno sposób odgraniczenia się od innych praktyk muzycznych, jak i moment przełamania ustalonych wobec nich granic.

Punktem wyjścia dla tekstu Justyny Stasiowskiej jest kategoria muzyki relacyjnej występująca w *Rewolucji cyfrowej w muzyce*. Lehmann wprowadził ją na opisanie współczesnej twórczości muzycznej, wykraczającej na skutek tworzenia związków z obrazami, działaniami i słowem poza charakteryzującą Nową Muzykę paradygmat „odwróconej idei muzyki absolutnej”. Odwołał się tym samym do rozważań francuskiego kuratora Nicolasa Bourriauda z głośnej pracy *Estetyka relacyjna*, ale – jak sam przyznawał – zatrzymał się na pożyczeniu sformułowania z samego tytułu. Stasiowska w artykule poddaje krytyce to fasadowe nawiązanie, równocześnie wskazując na przemilczaną przez Lehmana oryginalną koncepcję Bourriauda i jej atrakcyjność w myśleniu o muzyce, np. refleksji nad wykorzystywanymi przez współczesnych twórców strategiami kreowania wspólnot odbiorców. Paweł Siechowicz z kolei odwołał się do koncepcji długiego ogona Chrisa Andersona, która w książce Lehmana wspiera kluczowe tezy na temat sytuacji ekonomicznej muzyki współczesnej. Muzykolog przywołuje najnowsze badania, w których zakwestionowane zostały przewidywania Andersona na temat zachowania się konsumentów na rynku cyfrowym, co jednocześnie osłabia wyjściową argumentację Lehmana. Ponadto w duchu pytań stawianych przez niego, Siechowicz dokonał interpretacji utworu Agaty Zubeł *Not I*. W tekście Ziemowita Sochy naszkicowany został projekt badań empirycznych, których celem byłaby próba weryfi-

kacji wybranych tez – w odniesieniu do demokratyzacji, deinstytucjonalizacji oraz przemiany statusu notacji i instrumentów muzycznych – postawionych przez Lehmana w *Rewolucji cyfrowej w muzyce*. W swoim artykule Tomasz Misiak odwołuje się do utworu *MP3 Deviation* Yasunao Tone, pochodzącego z innej sceny muzycznej niż dyskutowanej w tekstach Harry'ego Lehmana, dlatego autor w odmiennym kontekście niż niemiecki filozof problematyzuje zagadnienie rewolucji cyfrowej w muzyce – kładąc nacisk na krytycyzm wobec technologii cyfrowych, możliwość translacji danych cyfrowych czy estetykę usterki.

Całość monograficznego numeru „Audiosfery” uzupełnia artykuł Doriany Lange *Going beyond words: Considerations for approaching trauma in soundscapes* na temat inspiracji płynących ze studiów nad traumą dla zorientowanych historycznie badań nad pejzażem dźwiękowym. Artykuł stanowi zapowiedź przygotowywanej obecnie do druku książki *Sounds of War and Peace. Soundscape of European Cities in 1945*⁴.

⁴ Red. Renata Tańczuk, Sławomir Wieczorek, Peter Lang Verlag 2018.